

Gürcistan Demokrasisine Dair Bir Tartışma¹

A Discussion on Georgian Democracy

Seda Kaya Karabulut¹

¹İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Doktora Programı, seda.kaya@btu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-1383-8414

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Gürcistan
Demokrasi
Siyasal Rejim
Sovyetler Birliği
ABD

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 10 Mart 2022
Kabul Tarihi: 10 Mayıs 2022

ARTICLE INFO

Keywords

Georgia
Democracy
Political Regime
Soviet Union
USA

Article History:

Received: 10 March 2022
Accepted: 10 May 2022

ÖZET

Sovyet sonrası küresel literatürün siyaset bilimi akademisinde en hareketle tartışılan meselesi, demokratik değerlerin yeni oluşan devletlere nasıl entegre edileceğine yöneliktir. 1990'lı yıllara karşılık gelen bu dönem, SSCB'nin dağılması ile meydana gelen yeni ulus devletlerin demokrasi ve bağımsızlık hikayelerini oluşturdukları ve buna bağlı olarak uluslararası ortamın siyaset sistemi ve siyaset rejim tartışmalarını da beraberinde gündeme getirmişti. Batı kaynaklarının iddiası bir barış döneminin başladığı, devamında demokrasi düzeninin oturacağı ve dahası liberal demokrasinin ön plana çıktığı küresel bir zafer kazanıldığı yönündeydi. Bu öngörü özellikle SSCB'den ayrılan ve Batı ile kültürel ya da coğrafi anlamda entegre olabilecek devletler için düşünülmüş bir projeydi. Gürcistan hem bu nitelikte bir devlet olması hem de kuruluşundan itibaren Rusya ve Batı arasında kurduğu denge siyaseti dolayısıyla çalışmanın merkezine alınmıştır. Bu çalışma Gürcistan hakkında bu öngörülerin gerçekleşip gerçekleşmediğine dair bir yorumu içerirken, Gürcistan'ın siyasi kurumlarını, sosyal ve siyasi yapısını, seçim sistemleriyle beraber bir Batı ülkesi olup olmadığını ortaya koymaya çalışacaktır.

ABSTRACT

The most fiercely discussed issue in the political science academy of the post-Soviet global literature was the democratic consolidation project. This period, which corresponds to the 1990s, brought up the political system-regime discussions of the international environment, in which the large and small nation states formed the stories of democracy and accordingly. The claim of western sources was that a period of peace began, that the order of democracy would follow, and that more liberal democracy came to the fore. This prediction was especially valid for states that left the USSR and could integrate culturally or geographically with the West. Georgia is the center of the study because it is a state of this nature. This study will try to reveal whether these predictions about Georgia have been realized, whether Georgia is a Western country with its political institutions, social and political structure, election systems.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ortaya çıkan yeni devletler küresel konjonktürdeki siyaset kuramlarının yeniden tartışılmasına neden olmuş, bu tartışmalar neticesinde meydana çıkan endişeler SSCB ardılı devletler üzerinde yoğunlaşmıştır. Burada Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan gibi Orta Asya ülkeleri de özel bir araştırma titizliğini ayrıca hak etmektedir. Ancak bu kısa çalışmada bu ülkeleri incelemek, konu kapsamının oldukça dışına taşmak olacaktır.

1980'lerden itibaren Sovyet topraklarında bağımsızlık güdülü hareketler baş göstermeye başlamış, bu süreçte Gürcü halkının milliyetçi hassasiyetlerine hitap eden Zviad Gamsakhurdia, daha sonra bağımsızlığını ilan edecek olan Gürcistan'ın ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. %86 gibi bir oya sahip olmasına rağmen, Gamsakhurdia, güçlü bir halk desteği avantajını devlet inşası sürecinde kullanamamıştır. Çünkü kullanılan milliyetçi dil, Abhazya ve Güney Osetya'daki toplulukları rahatsız etmiş, bu sorunun çözümü için gerekli olan kurumsal demokratik gelenek henüz yerleşmediği için bu problem Gamsakhurdia hükümetini zor durumda bırakmıştır. Aynı zamanda Gamsakhurdia Batı yanlısı bir politik portre çizmiş ancak hem Batı'dan destek göremediği hem de kamuoyunda yeterli desteği alamadığı için iktidar kısa zamanda yeni bir otoriter lidere devrolmuştur. Bu lider iktidarı darbe ile devralan eski Komünist parti sekreteri Eduard Şevardnadze'dir.

Gamsakhurdia'nın zamanında başkanlık sistemi uygulamalarının onu otoriter bir lidere dönüştürdüğü iddiasıyla yeni sistemi meclis hükümetine dönüştüren Şevardnadze'nin ekibi seçimle atanan parlamento başkanlığı makamını oluşturmuşlardır. 1992'de uygulanan bu parlamento seçimleri sonucu %96 oy ile (bu seçimlerde Şevardnadze'nin rakibi yoktu) Şevardnadze iktidara geldikten sonra SSCB döneminden kalan eski yerel-bürokratik bağlarını kullanmış kısa zamanda iktidarını pekiştirecek yeni reformlar gerçekleştirmiş, ülkede sıkı bir istikrar sağlamıştır. Bu arada siyasal sistemi yeniden değiştirerek, başkanlık sistemine geri dönen Şevardnadze, parlamento seçimlerinde %5 barajı ile zamanla otoriter nitelikleri ağır basan bir lidere evrilmiştir. Ancak aynı zamanda belli başlı köşe makamlara reformist aktörleri atayarak, kendi iktidarının da zeminini zayıflatmıştır. Bu reformist ekip içerisinde Şevardnadze'den sonra başkan olacak olan Mikheil Saakaşvili yer almaktadır. Saakaşvili'nin iktidara Gül Devrimi gibi toplumsal bir eylem sonrası geliş süreci, Batı'dan aldığı destek ve iktidarda kaldığı dönem, Gürcistan'a ait demokrasi normlarını analizi etmek açısından dikkate değer bir süreçtir.

Bu kısa tarihçe ülkelerin iç faktörlerinin demokratikleşme süreçlerindeki rollerini küresel konjonktürün seyri ve ülkelerin iç dinamiklerindeki rolleri ile paralel ele alınması gerektiğini göstermektedir (O'Donnell, Schmitter ve Whitehead, 1986, 5). Bu bakış açısını yerleştiren süreç soğuk savaşın bittiği yıllara denk gelmektedir. SSCB'nin dağılması sonrası özellikle ortaya çıkan yeni devletler aynı zamanda liberal demokrasinin gerektirdiği ölçüleri uygulamakla yükümlü bırakılan devletler olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece dışarıdan bir müdahale ile karşı karşıya kalan tüm devletler için 1993'te AB'ye alınmalarının şartları gündeme getirilmiştir. Bu şartların sağlanması için ilgili ülkeler, AB değerlerinin özellikle kurumsal açıdan ülkelerine transfer edilme sürecini başlatmışlardır. Gürcistan Sovyet mirası olan geleneksel yönetim anlayışını kurumsal formatta Batı çizgisine yaklaştırmaya çalışan bir ülke olması açısından çalışmanın merkezine alınmaktadır. Gürcistan'ın Batı spketurumuna yaklaşırken siyasi dinamiklerindeki değişimler merkezi bir rol üstlenmiştir.

1. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN ROLÜ

Sivil toplumlar Gürcistan'ın bağımsızlığından itibaren, en başarılı ve toplumu en derin etkileyebilen demokratik mekanizmalarındandır. STK'lar Gürcistan içerisinde Sovyet geleneğinden gelen gruplar tarafından siyasi sürece dahil edilmek istenmemiştir. Buna karşılık reformist elit ise STK'ları önemli bir müttefik olarak görmektedir. Nitekim STK'lar devrimin gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olagelmışlerdir. Sivil toplumun gücünün farkında olan reformist hükümetler ise iktidara geldikten sonra STK'lara baskıcı yaptırımlar uygulamışlardır. Bu süreçte toplumun STK'lara bakışı değişkenlik göstermiştir. Örneğin başlangıçta sadece başkentte yaşayan küçük bir grup elit STK'ların gündemi ile ilgilenirken STK'ların teşvik etmeye çalıştığı değerler sıradan Gürcü vatandaşı için bir anlam taşımamaktaydı. Ancak 2001'den sonra yolsuzluğa ve yönetimdeki elitlerin yetkilerini kötüye kullanmasına karşı STK'ların başlattığı kampanyalar insanların dikkatini çekmiş ve onları hükümete karşı hareket etmek için STK'ların tarafına geçmeye teşvik etmiştir (Wheatley, 2005: 147-48.). Gül Devrimi gibi bir toplumsal ve siyasi hareketlenmenin en etkili rolü üstlenen STK'lar, Saakaşvili'nin otoriter yönetiminde kısa süreli bir zayıflama gösterse de Ivanişvili hükümetinin mali desteği ile canlanarak siyasi ve sosyal arenada yeniden etkin bir konuma erişmiştir. STK'ların gelişmesi Gürcistan siyaseti açısından önem taşımaktadır. Bu önem, küresel kuruluşların finansal desteği için bir koşul ve şart olarak STK'ları göstermesinden kaynaklanmaktadır.

2. KİLİSE'NİN ANLAMI

Kilise, Gürcistan'ı SSCB ardılı diğer devletlerden farklı kılan en mühim özellik olmasıyla öne çıkmaktadır. Toplumun en çok güven duyduğu kurum kiliselerdir. Sosyolojik açıdan bunun değerlendirilmesi oldukça önemli bir konumdur çünkü kiliseler zaman zaman siyasette en etkili siyaset dışı aktör olarak değerlendirilebilmektedirler. İktidara gelen her hükümet lideri mutlaka kilisesinin desteğini almaya çalışmaktadır. 2002 yılında Gürcü Ortodoks kilisesi ile devlet arasında anayasal bir anlaşmaya varılmıştır. Buna göre, devlet Gürcü Ortodoks kilisesinin diğer dini topluluklar karşısında üstün olduğunu kabul etmiş, kiliseler vergi ödemekten istisna tutulmuştur (Civil Georgia, 2002). Ayrıca Gürcistan'da devletten fon alan tek dini kurum Ortodoks Kilisesidir. Bu gibi uygulamaların din ve devlet işleri arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği ve ne şekilde yorumlanması gerektiği tarafımızca açıklamaya muhtaç bir boşluk yaratmaktadır. Bu boşluğu dolduracak anahtar bilgi ise Gürcistan'da hakim olan kadim Gürcü medeniyeti anlayışının ardındaki kurumun Ortodoks kilisesi olduğunu hatırlamak olacaktır. Ortodoks geleneğin ağırlıklı olduğu dini hassasiyetler toplumu düzenleme gücüne sahip olmakla beraber, bu sosyal gerçek demokratikleşme sürecini etkileyebilecek bir konu değildir. Ancak Gürcistan'da siyasi aktörlerin toplumu dönüştürme gücü olan bu dini kurumları göz ardı etmemektedir.

3. PARTİ YAPISI

Gürcistan kısmen genç bir devlet olması durumu da göz önüne alındığında, siyasi partileri açısından kurumsallaşmanın zayıf kaldığını vurgulamak gerekmektedir. Gürcü siyasi partilerinin kendilerine özel, sürekliliği olan değerler üretebilme yeteneği henüz yerleşmemiştir. Siyasal sürecin liderler üzerinden ilerlediği Gürcistan siyasal hayatında partilerin vatandaşları politize edebilecek ölçüde bir ideoloji ya da ülkü ortaya koyamadıkları görülmektedir. Bu partiler toplumdaki sosyal-siyasi-dini hiçbir

bölünmeyi yansıtmadığı gibi seçmen davranışı üzerinde de etkili olamamaktadır dolayısıyla “zayıf” partilerdir (Bader, 2007:5). Gürcistan’daki siyasi partiler siyasi bir vizyon ile meydana gelen oluşumlar değildir, bir lider etrafında şekillenmektedir ve yüze yakın siyasi parti mevcuttur (Mammadova, 2016:59). Bu da parti kurumsallaşmasını engeller, müzakere edilen ve siyaseti yönlendiren konular kişisel alanla sınırlı kalmaktadır. Ayrıca siyasal sistemin sürekli değişen yapısı da partilerin kalıcı ve güçlü aktif siyasi aktörler olarak kurumsallaşmasını engellemektedir.

4. MEDYA

Gürcistan’da televizyon merkezli medya daha popülerdir. Çünkü gazetelerin fiyatları ortalama olarak 1 GEL’dir. Bu da ülkedeki maaşların oldukça düşük olduğu düşünülürse pahalı bulunmakta ve yaygın olarak kullanılmamaktadır. Başlangıçta Gamsakhurdia hükümetinin birçok gazeteciyi gözaltına aldığı bir ortam mevcuttu. Gamsakhurida’dan sonra 1995’te yapılan Anayasa ile beraber Anayasanın 24. Maddesinin basın ve ifade özgürlüğünün güvence altına alındığı görülmektedir. Bununla beraber 2003’e kadar mevcut TV kanallarının genel itibarıyla ya hükümet yanlısı ya da tarafsız kaldıklarını söylemek gerekmektedir. Bu kanallar içerisinde bir istisna vardır ki bu kanala yapılan şiddetli konuşlandırmalar Gül Devriminin gerçekleşmesine de vesile olmuştur. Bu kanal Rustavi-2 isimli bir basın organıdır. Kanal, Şevardnadze de dahil olmak üzere yöneticilerin çoğunun yolsuzluluk, adam kaçırma, uyuşturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetleri yapmakla suçlamıştır (Transparency International 2001). Halkı sokağa dökmek için propaganda yapan kanala hükümetin ani baskını, halkı serbest konuşma özgürlüğüne verilen zarar endişesiyle sokağa dökmüştür (Civil Georgia 2001). Gül devrimi ile neticelenen tüm bu protestolar Saakaşvili’nin reformcu ekibinin iktidara gelmesiyle son bulsa da medyanın kısa süren özgür ortamı yeniden otoriter ve baskıcı uygulamalara maruz kalmıştır. Bu önemli muhalif kanal Rustavi-2’nin yönetimini hükümet yanlısı birine devredilmesi buna açık bir örnektir. Ancak dış baskılar ve Batı’lı gözlemcilerin Gürcistan’daki rolü düşünüldüğünde medyaya yönelik olumsuz tavrın zaman zaman düzelmek zorunda kaldığını söylemek gerekmektedir.

5. YARGI BAĞIMSIZLIĞI HAKKINDA

Gürcistan anayasası kuvvetler ayrılığına dayanmaktadır. Yargı bağımsızlığı anayasal araçlarla sağlanmıştır. Ancak uygulamada yargıda iki önemli aksaklık söz konusudur. Biri rüşvet ki oldukça yaygındır, diğeri mahkemelerin siyasi organlarca etkilenebilmesidir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün (Transparency International) verilerine göre Gürcistan dünyanın en yozlaşmış ülkelerinden biri olmuş ve bu yolsuzluk yargı sistemini de derinden etkilemiştir. 1990’larda yaşanan mali kriz hakimlerin maaşlarının ödenememesi sonucunu yaratmış, bu da rüşvet için elverişli bir ortam doğurmuştur. 2008’den sonra yargı sistemini güçlendirmek adına ciddi reformlar yapılmış ve uluslararası ceza mahkemesi kanunu kabul edilmiştir. Saakaşvili hükümeti döneminde gücün yürütme organından yasama organına devredilmesini amaçlayan anayasa değişikliği yapılmıştır. Ancak tüm yeniliklere rağmen yargının siyasal amaçlarla istismar edildiği ve Gürcistan’ın demokratikleşme sürecinin engellendiği görülmektedir (Freedom House, 2018).

6. TOPLUMSAL YOLSUZLUKLARIN SİYASETE YANSIMASI

Bağımsızlıktan Gül Devrimine kadar ki süreçte yolsuzluk yaygın bir biçimde kalmıştır. Çünkü Gamsakhurdia ve Şevardnadze hükümetinde Sovyet nomenklaturası hakim olmuştur. Sovyet geleneklerine sadık kalmış elit kesim, yolsuzlukla mücadelede istekli olmamış ve bu da giderek yolsuzluğun toplumun tüm sektörlerini kapsamasına neden olmuştur. Gürcistan’da 1990’larda mevcut olan “kleptokrasi” rejimi yetkililerin tamamen devletten bağımsız olduğu sistematik gaspla meşgul olduğu yolsuzlukla mücadelede elit kesimin neden istekli olmadığını ayrıca açıklamaktadır.

Şevardnadze dönemine bakıldığında yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğunu 2002’de Uluslararası Gürcü Düşünce ve İş Araştırma Merkezi tarafından on dokuz temel bölgede yapılan ankete bakarak anlayabiliriz. Bu ankette katılımcıların %92’si kamu sektörü yetkililerinin büyük çoğunluğu arasında yolsuzluğun giderek arttığını belirtmişlerdir. Bu anket ayrıca en çok yozlaşmış yetkililerin Gümrük memurları, vergi memurları ve polis memurları olduğunu gösteriyor (Georgian Opinion Research Business International, (GORBİ), 2002).

Kurumsal kalkınma aracılığıyla yolsuzluk karşıtı reformlar (Holmes, 2003:201), yolsuzluk karşıtı en iyi mekanizmalardır. Tam da bu doğrultuda devrim sonrası Saakaşvili hükümeti yeni vergi ve gümrük reformlarını da içeren yeni bir ekonomik reform başlatarak ülkedeki yolsuzluğu önemli derecede azaltmıştır. Ayrıca Şevardnadze dönemindeki yolsuzluğa karışmış olan Enerji Bakanı, Gürcistan Demiryolu Başkanı, Denetim Odası Başkanı, MGT telefon şirketi sahibi Gürcistan Futbol Federasyon Başkanı kameralar önünde göz altına alınarak tutuklanmışlardır (Çelikpala, 2012).

7. SİYASAL YÖNETİM BİÇİMİ

Sıklıkla değişmektedir. Parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçişler mevcuttur. Gamsakhurdia döneminde uygulanan başkanlık sistemi Şevardnadze döneminde meclis hükümeti sistemine evrilmiş, onun yerini alan Saakaşvili ise güçlü bir iktidar

olabilmek adına başkanlık sistemine yeniden geçmiştir. Şevardnadze döneminde ülke demokratik olmaktan ziyade otoriter bir rejime evrilmiştir. Gariptir ki Şevardnadze'nin liderliğine yönelik eleştirilerin odağı olan Gül devrimi sonrası demokratik Gürcistan, güçlü bir siyasal yapı söylemleriyle iktidara gelen Saakaşvili ilk fırsatta koltuğunu sağlama almaya çalışmıştır. Ancak 2013'ten sonra yürürlüğe girecek yeni yasa tasarısı ile siyasal yönetim biçimi parlamenter/yarı başkanlık sistemine evrilecektir (Çelikpala,2012:23).

Bağımsızlığından itibaren 2013 yılına dek başkanlık sistemi ile yönetilen Gürcistan için 2004 bir dönüm noktasıdır. 2004'te Saakashvili'nin Cumhurbaşkanı seçilmesiyle beraber, Cumhurbaşkanlığı makamının yetkileri artırılmıştır. Gürcistan demokrasisi için diğer bir dönüm noktası ise 2010 yılıdır. 2010'da mevcut anayasada sistemin otoriter görünümünü kırarak değişiklikler yapılmış ve böylece bir sonraki dönem seçilecek olan Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle beraber parlamenter sisteme dönülmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, 27 Ekim 2013 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Cumhurbaşkanı seçilen Giorgi Margvelashvili, 17 Kasım 2013 tarihinde görevine başlamış ve anılan tarihte sözü edilen Anayasa değişikliklerinin de yürürlüğe girmesiyle Gürcistan parlamenter sisteme geçmiştir. Yürütme erkini yetkilerinin arttığı Cumhurbaşkanlığı makamının sembolik boyuta indirildiği bu seçimlerin sonucunda, Gürcistan demokrasisi, ülkenin sisteminin parlamenter rejime evrilmesiyle beraber AB norm ve değerlerine yaklaştırılmıştır.

Gürcistan Parlamentosu tek kamaralı olup, 150 üyeden oluşmaktadır. Parlamento seçimleri dört yılda bir düzenlenmektedir. Üyelerden 77'si nispi temsil, diğer 73'ü ise çoğunluk sistemine göre seçilmektedir. Son parlamento seçimleri 8 ve 30 Ekim 2016 tarihlerinde iki turlu gerçekleştirilmiş olup, Gürcü Rüyası partisi 115, Birleşik Ulusal Hareket 27, Gürcistan Yurtseverler Birliği ise 6 sandalye sahibi olmuştur. Öte yandan, 2017 yılının başında Birleşik Ulusal Hareket'ten ayrılan 21 milletvekili tarafından Avrupalı Gürcistan partisi kurulmuştu (Batum Başkonsolosluğu, 2016).

8. ABD/AB VE RUSYA FEDERASYONU ARASINDA DENGE SİYASETİ

Gürcistan iç siyasetinde liberal dünya ile liberal olmayan eski geleneksel aktör Rusya arasında denge kurmaya çalışan ancak ağırlıklı olarak Batı ile demokratik entegrasyon kurmaya çabalayan bir ülkedir. SSCB sonrası devletler içerisinde Batı dünyasının, Rusya'nın geleneksel devlet ananeleri ile en çok mücadele ettiği teritoryal bölge Gürcistan'dır. Dolayısıyla 1990 sonrası demokrasi zaferi ilan edenlerin bu "güç" savaşımını en çok deneyim ettiği ülkedir de aynı zamanda.

Gürcistan'ın bağımsızlık ve özellikle Gül Devrimi sıralarında meydana gelen toplumsal demokratik talepler, Rusya'nın tepkisine neden olmuştur. Çünkü soğuk savaş sonrası devam eden Rusya-Batı bölgesel mücadeleleri demokratikleşme üzerinden ilerlemiştir. Bu dönem devrimin lideri ve aynı zamanda devrim sonrası başkanı Saakaşvili, Gürcü vatandaşlarının anti demokratik Rusya mirasından kurtuluşlarının tek seçeneği olarak Avrupa'yı göstermiştir (Beacháin and Coene, 2014:924). Burada dikkat edilmesi gereken diğer nokta, Gürcistan'ın Hristiyan dünyanın dolayısıyla Hristiyan Avrupa'nın bir parçası olarak tarihsel geçmişi de göz önüne alarak kendini konumlandırmasıdır. Gürcistan'ın yerel siyaseti ve dış politikasının merkezi genel olarak bu anlayış çerçevesinde şekillenmiştir.

Şevardnadze döneminde Gürcistan'da etkili olan Sovyet nomenklatura ekibi yerine 2003 devriminden itibaren reformist Batılı elitler etkili olmuştur. Ancak bu tarihe kadar Rusya Gürcistan bağımsız olduktan itibaren ülkenin siyasal hayatına müdahalelerde bulunmuştur. Rusya baskısı nedeniyle 1993'te Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olmuş, 1994'te Rus Askeri üslerinin 25 yıl gibi bir süre için Gürcü topraklara yerleştirilmesine izin vermiştir.

Rusya'ya karşı denge ve müttefik olarak gördüğü Batı dünyası 1995'ten sonra Gürcistan ile ilgilenmeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren sırasıyla 1992'de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne üye olan Gürcistan, 1994'te Barış İçin Ortaklık antlaşmasını imzalamış, 1997'de Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'nin kurucuları arasında yer almış ve BDT'den ayrılmış ve 1999'da Avrupa Konseyine tam üye olarak kabul edilen ilk Kafkasya cumhuriyeti olmuştur (Çelikpala, 2008:10).

ABD'nin 1990'larda Gürcistan'da demokrasi teşviki programları uygulamada daha tutarlı hedefleri olduğunu görmek mümkündür. Batı devletleri içerisinde ABD Gürcistan'a en çok yardım yapan devlet olmuştur. Gürcistan için ise Rusya'ya karşı ABD rahatlatıcı bir müttefik olmuştur. 1992-2000 arasında Gürcistan'ın ABD'den aldığı fon Azerbaycan'ın aldığı fondan beş kat fazla olmuştur (Jakopovich, 2007:213). Aslında ABD, yardımlarını demokrasi teşviki adı altında gerçekleştirirse de Gürcistan'ın otoriter bir yönetime evrildiği dönemlerde örneğin Saakaşvili iktidarın son yarısında Gürcistan'a desteğini devam ettirmiştir. Bu dönemde ABD yardımları demokrasi teşviki alanında değil askeri ve ekonomik alanlara yöneltilmiştir. Dolayısıyla Gürcistan siyasetinin önemli bir hedefi de NATO doktrinlerine uygun askeri reformları bünyesine entegre etmek olmuştur. Ancak 2008'de gerçekleşen Güney Osetya çatışmasındaki askeri başarısızlığı Gürcistan'ın NATO'ya üye olmak için yeterli oryantasyonu olmadığını göstermiş ve Saakaşvili dönemi tüm çabalarına rağmen NATO'ya üye olamamıştır.

Saakaşvili'den sonraki hükümet ve devlet başkanlığı değişimi ise Rusya'nın zaferi olarak değerlendirilebilir. Zira Saakaşvili'nin Batı yanlısı politik söylemleri, İvanişvili'nin Rusya'ya yaklaşacağı sinyalleri karşısında seçimleri kaybetmiştir. Gürcistan'ın içerisinde bulunduğu demokrasi sözcüsü Batı ve Batı müdahalelerine (demokrasi teşviki adı altında) karşı çıkan

Rusya ikilemi süreci, Robert Dahl'ın "...demokratik kurumların o ülkedeki demokratik yönetime düşmanca yaklaşan başka bir ülkenin müdahalesine maruz kalan bir ülkede gelişmesi pek mümkün değildir (Dahl, 2019, 162)." cümlesini hatırlatmaktadır. Gürcistan için düşünüldüğünde oldukça uygun bir tespittir.

9. 2. TİP (YARI) RANTİYER DEVLET DENİLEBİLİR Mİ? NON-OİL STATE / DOĞAL KAYNAK REZERVİ BAKIMINDAN FAKİR DEVLET

Rantiyer devlet terimi (kiracı devlet), devrim öncesi İran çalışmalarıyla anılan Hossein Mahdavy tarafından ortaya atılmıştır (Huliaras and Sotiropoulos, 2017:5). Rantiyer Devlet Kuramını ünlendiren diğer önemli bir isim de Lisa Anderson'dur (Anderson, 1987:9). Daha sonra bu terim doğal kaynak bakımından zengin rezervleri sahip olan Ortadoğu devletlerinin geneline uyarlanmıştır. Mahdavy'e göre rantiyer devletin en basit tanımı, yabancı ülkeler ya da bireysel yatırımcılardan düzenli olarak belirli miktarlarda alınan kiradır (1970: 428). Mahdavy'e göre bu konuda en kritik ve üzerinde çalışılması gereken sorun petrol rezervleri sayesinde güçlü bir dış gelire sahip olan ülkeler neden aynı zamanda en hızlı gelişen ülkeler değildir sorusu olmuştur (1970: 432-34).

Bu terim 1980'lerde Hazim Beblawi ve Giacomo Luciani tarafından geliştirilmiştir (Beblawi and Luciani, 1987). Luciani'ye göre rantiyer devletin temel karakteristik özelliği, dışarıdan kira bedeli olarak gelen paranın yerel ekonomiyi halktan alınan vergilerden kurtarmasıdır. Bu doğrultuda iki tip rantiyer devlet kategorizasyonu yapılmıştır. Üreten devlet (production state); bu devletin yerel ekonomisi ve gelirleri vergilerle işler, diğer tip, tahsis eden devlet (allocation state); gelirlerini dağıtır.

RDK öncelikle petrol gelirlerinin petrol üreten ülkelerin ekonomileri, devlet yapıları ve devlet-toplum ilişkileri üzerinde yaptığı etkileri incelemiştir. Ancak özellikle 2000'li yıllarda araştırmalar büyük ölçüde rantiyer devlet-demokrasi ilişkisi üzerine yoğunlaşmış ve literatürün önemli bir kısmında rantiyer devletlerin demokratikleşmeyeceği iddiası öne sürülmüştür (Benli Altunışık, 2014:75).

Rantiyer Devlet bir ekonomi terimi olmakla beraber, siyasi karşılığı da vardır. Çünkü rantiyer devlet teorisinin temel iddialarından biri, mevcut zenginliklerin ekonomik ve siyasi gelişimleri engelleyecek derecede devletler üzerinde bir tembel ülke yarattığı varsayılr. Bu uzun vadede o ülkeler açısından negatif sonuçlar yaratmaktadır. Ancak bazı devletler vardır ki, dışarıdan sağladıkları fon, devlet mekanizmalarının işlemesi için hayatidir ve bu fonlar o ülkelerin doğal kaynak rezervlerinden ileri gelmemektedirler. Bu tip ülkelere literatürde semi-rantiyer (Huliaras and Sotiropoulos, 2017:7) (Beblawi ,1990:59-61) ya da 2. Tip rantiyer devlet tanımlaması uygun görülmüştür. Bu çalışma Gürcistan için semi-rantiyer devlet kavramsallaşmasının uygun olduğu iddiasını ortaya atmaktadır. Bu iddianın dayanak noktalarından biri, Gürcistan ekonomisinin ağırlıklı bütçesi AB fonlarından meydana gelmektedir. Bununla beraber Gürcistan'ın Batum gibi yüksek turizm gelirine sahip bölgeleri döviz girdilerinin ülke ekonomisindeki payının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu iki temel mesele Gürcistan'ı yarı-rantiyer devlet olarak sınıflandırmak için yeterli görülmektedir.

10. SONUÇ

Oluşturulmaya çalışan liberal dünya düzeni, Soğuk Savaşın görünür iki düşmanını, bu sefer küçük devletler üzerinden demokrasi silahı ile savaşmaya davet etmiştir. ABD'nin başını çektiği Batı devlet düzeni, Sovyet sonrası ülkelerin iç siyasetlerini şekillendirmeye çalışmaktadır. Gürcistan bu anlamda Rusya ve ABD arasında bir süre sıkışmış ancak Gül Devrimi gibi batı menşeli toplumsal ayaklanmalar ülke liderlerini Batı spektrumuna kaydırmıştır. Çalışmada Batı'lı bir devlet olma hayali ile oyunu hakemlerin kurallarına göre oynamaya çalışan Gürcistan'ın demokrasi macerasında; STK, siyasi partiler, medya gibi organların konsolide süreçlerinin başarısı ve başarısızlığı analiz edilmiştir.

Demokratik konsolidasyon için en gerekli şart olan istikrar ve stabil yönetim Gürcistan için oldukça uzak iki konudur. Sıklıkla lider değişimine sebep olan siyasi dalgalanmalar güven vermeyen anti demokratik uygulamalar, yargının dahi Gürcistan'ın en temel sorunu olan rüşvet skandalları ile gündeme gelmesi tedavisi zor ve uzun sürecek yaralar açmıştır. Ülkenin en büyük gelir desteğinin Batı fonları ile sağlanması ise ekonomik özerkliği oldukça zedelemesi sebebiyle Gürcistan'ın iç siyasetinde tam bağımsız bir özgür ülke sınıfına dahil edilmesini zorlaştırmaktadır. Bununla beraber yerel halkın ülkenin istihdam olanaklarının zayıf olması dolayısıyla Batı finansörleri ile çalışmaya mecbur kalması yönetimde meşruiyet krizi yaratmaktadır. Ülke içerisinde siyasi birliği sağlayamayan bir ülkenin küresel alanda kendine yer açması kısa vadede zor görünmektedir.

Gürcistan'ın SSCB sonrası özerk, demokratik ve bağımsız bir ülke olarak küresel konjonktürde yer alabilmesi için, Rusya ve Batı spektrumlarından azade olabilme kabiliyetini başta liderler ve daha sonra tüm siyasi kurumlarıyla arttırması gerekmektedir. Özellikle liderler, gerçek anlamıyla demokratik bir seçim süreci içerisinde halkın tercihini yansıtacak politik düzlemlerde yer almalıdırlar. Gürcistan yalnız bu yol ile demokratik konsolidasyonunu güçlendirebilecektir. Sürecin sonunda yarı otoriter bir sorunlu demokrasi rejimine sahne olan Gürcistan, siyasi pusulasını bugün hala Batı'ya dönük şekilde

kullanmaktadır. Tam anlamıyla bir demokrasi ülkesi olamayan Gürcistan'ın bundan sonrasında siyasi kaderini hangi eksenle tayin edeceğini süreç içerisinde görmek mümkün olacaktır.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmanın tümünü tek başına gerçekleştirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akhivadov M. (2019). Gürcistan'daki Siyasi Krizin Arka Planı. Ajans Kafkas <http://ajanskafkas.com/gorus/gurcistandaki-siyasi-krizin-arka-planı/> Erişim Tarihi: 25.11.2019
- Anderson L.(1987) The State in the Middle East and North Africa. Comparative Politics Vol. 20,p.9
- Bader, M. (2007) Making Parties Fit for Democracy Georgia, Ukraine and the Challenge for Democracy Assistance. Working papers European Studies Amsterdam, No. 7.
- Beacháin D. Ó. Ve Coene Frederik, (2014) Go West: Georgia's European identity and its role in domestic politics and foreign policy objectives. Nationalities Papers, 42:6923-941
- Beblawi AL. H. (1990) The Rentier State in the Arab World. In G. Luciani (ed) The Arab State 85-98, London Routledge
- Beblawi AL.ve H., Luciani G. (1987), The Rentier State: Nation, State and Intergration in the Arab World. London: Croom Helm.
- Benli Altunışık M. (2014) Rentier State Theory and the Arab Uprisings: An Appraisal. Uluslar arası İlişkiler, Volume 11, No. 42 p. 75-91.
- Carothers, T. (2002) The End Of Transition Paradigm. Journal of Democracy, Volume 12, 5-21
- Civil.ge News <https://civil.ge/>
- Çelikpala, M. (2012) Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı. OAKA Cilt:7, Sayı: 14, ss. 1-35
- Çelikpala M. (2005) From the Failed State to a Weak One? Georgia and Turkish-Georgian Relations. The Turkish Yearbook, Vol.36
- Dahl, R. A. (2019) Demokrasi Üzerine. çev. Betül Kadioğlu, Phoenix, Ankara
- Fairbanks, Charles H. Jr. (2004) Georgia's Rose Revolution. Journal of Democracy Volume 15, Number 2 April
- Freedom House (2018) Nations in Transit 2018 available at: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/georgia> [Accessed 3 November 2018
- Gökçe, G , Gökçe, O . (2012). Suriye Sorunu: 'Başarısız veya Çöken Devlet' Modeli Türkiye için Suriye Politikasında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirmenin Bir Aracı Olabilir mi? Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi , 12 (23)179-200
- Jakopovich, D. (2007). The 2003 Rose Revolution in Georgia: A Case Study in High Politics and Rank-and-File Execution. Debate: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe, Vol.15 No.2
- International Crisis Group. (2004a). Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewherein Georgia? ICG Europe Briefing. (20.11.2015) <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/southcaucasus/georgia/b034-saakashvilis-ajara-success-repeatable-elsewherein-georgia.aspx>
- International Crisis Group. (2004b). Georgia: Avoiding War in South Ossetia. ICG Europe Report No: 159. (20.11.2015) http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/159_georgia_avoiding_war_in_south_ossetia
- International Crisis Group. (2008). Russia vs Georgia: The Fallout. Europe Report No: 195. (30.11.2015). http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/195_russia_vs_georgia_the_fallout.pdf
- Karadağ, Y. (2019). Georgian Europeanization: An Ideational and Institutional Analysis, In Partial Fulfillment of the Requirements For the Degree of Doctor of Philosophy in the Programme of Area Studies
- Lanskoy, M.,& Areshidze, G. (2008). Georgia's year of turmoil. Journal of democracy. 19(4), 154-168
- Mahdavy H. (1970), The Pattern and Problems of Economic Development in Rentier States: The Case of Iran. In M.A. Cook (ed). Studies in the Economic History of the Middle East, 428-468, Oxford Uni. Press.
- Mammadova, L. (2016) Sovyet Sonrası Dönem Gürcistan ve Azerbaycan'da Otoriterleşme Eğilimleri. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
- Nodia G ve Scholtbach A. (2006) The Political Landscape of Georgia. Delft Eburon Academic Publishers
- O'Donnell G. Schmitter P.C., Whitehead L. (1986) Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies. Johns Hopkins University Press
- Osce-Odhir Seçim Gözlem Raporu (2008) Georgia Extraordinary Presidential Election. (05.JANUARY.2008) OSCE / AGİTPA <http://politikaakademisi.org/2013/11/16/gurcistan-secimden-sonraki-tercih/erisim-tarihi:18.12.2019-saat:14.02>
- Saakashvili, M. (2009). Why Georgia Send Troops to Afghanistan. The Telegraph. (02.12.2015). <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/6809222/Why-Georgia-sends-troops-to-Afghanistan.html>
- Schmidt, M. G. (2002) Political performance and types of democracy: Findings from comparative studies Institute for Political Science, University of Heidelberg, Germany European Journal of Political Research 41: 147-163
- Transparency International. (1999). Corruption Perceptions Index. http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_1999/0/
- Tuiç Akademi, (2013) Gürcistan'da Saakaşvili Dönemi Resmen Sona Erdi Gökçtürk Tüysüzöğlü, <http://www.tuicakademi.org/gurcistanda-saakasvili-donemi-resmen-sona-erdi/> Erişim Tarihi: 11.11.2019
- Weiner, M, (2013) Empirical Democratic Theory and the Transition from Authoritarianism to Democracy. Cambridge University Press Volume 20, Issue 4Fall 1987 , pp. 861-866

-
- Wheatley, J. (2005) *Georgia from National Awakening to Rose Revolution: Delayed Transition in the Former Soviet Union*. Hapshire and Burlington: Ashgate,
- Yapıcı, M. (2007). Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya. *Orta Aya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 2 (3), 71-104.

